

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996 р. № 30. Ст. 141.

3. Ярошенко А. С. Особливості правового регулювання відпусток, як гарантії держави, що надається працівнику. *Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах*. 2018. № 1. С. 239–242.

4. Хромей В. В. Реалізація конституційного права на відпочинок. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4. С. 143–149.

УДК 342.734

***Кирдан Богдан,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін НАВС***

ПРАВО НА ПРАЦЮ ЯК ОДНЕ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

На сьогодні однією з найважливіших галузей сучасної правової системи держави є трудове право. Оскільки, трудова діяльність слугує засобом реалізації матеріальних потреб, що забезпечують життєдіяльність, а отже, існування людини. Задоволення матеріальних потреб забезпечується у процесі виробництва – будь-яке виробництво неможливе без застосування праці людей. Матеріальні цінності й блага, що створюються в ході виробництва, є результатом праці людей.

Праця – це діяльність людини, під час якої вона за допомогою певних засобів позначається на природі, перетворюючи її елементи на предмети, що задовольняють суспільні та особисті потреби. Праця – основна форма життєдіяльності суспільства, особистості; вихідна умова буття, що визначає спосіб ставлення індивіда до світу і міжособистісних взаємин, специфіку відносин у будь-якій трудовій організації та державі загалом. Забезпечення нормальних, гідних людини економічних відносин є обов'язком держави. Коли держава неспроможна це гарантувати, у суспільстві зростає невдоволення, посилюються процеси економічного, соціального, матеріального й політичного розшарування, збільшується розрив між багатими і бідними [1, с. 296].

Право на працю – одне з фундаментальних прав людини, закріплене міжнародно-правовими актами і визнане всіма державами світу. Воно належить до групи соціально-економічних прав і в загальному сенсі відображає потребу людини створювати і реалізувати

способи існування для себе і власної сім'ї, втілювати свій творчий потенціал, виражати свою особистість.

Право на працю як одне з визначальних прав людини відображає її об'єктивну потребу створювати матеріальні та духовні цінності не лише для задоволення своїх потреб, а й для існування суспільства загалом. Тому право на працю визначене не тільки змістом норм трудового права України, а й головним напрямом економічної політики держави [2, с. 4].

Право на працю означає, передусім, свободу праці, а також право на обрання професії, роду занять і роботи відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти й суспільних потреб. Визначальними в забезпеченні права на працю є свобода праці й заборона щодо примусової праці [4, с. 9].

У Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, зазначено, що кожна людина має право на працю, на вільний вибір діяльності, справедливі й сприятливі умови праці й захист від безробіття, на гідну оплату праці, справедливий винагорода, яка би задовольняла і забезпечувала належне життя особи та її сім'ї [3].

Конституцією України визначено низку прав людини у сфері реалізації права на працю. Так, у ст. 43 зазначено: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується». Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Використання примусової праці забороняється. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом». Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів (ст. 44 Конституції України).

Зміст права на працю становить: можливість одержати роботу і укласти трудові правовідносини з підприємством, установою чи організацією незалежно від форми власності й форми господарської діяльності або з фізичною особою; оплату праці залежно від виконаної роботи, але не нижче від встановленого державою мінімуму; можливість вільно обирати рід занять, професію, спеціальність, посаду. Громадянин України може реалізувати конституційне право на працю шляхом укладення трудового договору з власником (чи уповноваженим ним органом) на підприємстві, в установі, організації

або з фізичною особою; займатися творчою, підприємницькою чи іншою діяльністю (наприклад, бути письменником, художником, приватним нотаріусом, адвокатом тощо); реалізувати свої здібності в безпечних для здоров'я умовах праці; у разі звільнення, безробіття, відповідно до законодавства, одержати від державної служби зайнятості необхідну допомогу в працевлаштуванні й матеріальну підтримку на період пошуку відповідної роботи; вимагати відновлення порушеного права на працю як під час прийняття на роботу, так і переведення на іншу роботу, а також звільнення [5, с. 28].

Таким чином, право на працю це не тільки законодавчо визначена, а й гарантована державою можливість індивідуального вибору у сфері праці, що реалізується шляхом вступу у трудові правовідносини, здійснення трудової діяльності, або відмови від такої участі, здійснення праці в умовах, що є оптимально сприятливими для задоволення потреб та інтересів найманих працівників.

Список використаних джерел:

1. Соціологія. Навчальний посібник, Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : КНЕУ, 2002. 472 с.
2. Трудове законодавство. Конспект лекцій. Авторський колектив: Понікаров В. Д., Перепелиця І. К., Андрійченко Ж. О., Карлюкова Н. М. Х. ХНЕУ, 2006. 156 с.
3. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (Станом на 08.11.2021).
4. Іванов Ю. Ф. Трудове право України. Навч. посіб. К. 2016. 244 с.
5. Павлик П. М. Трудове право України. Навч. посіб. для дистанц. Навчання. За наук. ред. Н. Р. Малишевої. К. : Ун-т «Україна», 2006. 466 с.